

Kansallinen Itämeri-foorumi
15.–16.5.2008
Turku

EU:n Itämeristrategia-foorumi
Turun kaupungintalo 15.5.2008 klo 14–17

Puheenjohtaja johtaja Esko Antola, Centrum Balticum
Raportoiija Sakari Linden, Centrum Balticum

”Itämeristrategiaan vaikuttamisen aika on nyt”

Euroopan parlamentti on antanut komission aluepolitiikkapäaosaston (DG REGIO) virkamiestyöryhmälle tehtäväksi laatia EU:n Itämerta koskevan strategian. Ensimmäinen versio asiasisällöstä pitäisi julkaista kesäkuussa 2008. Stakeholder-kokouksia järjestetään syksyllä 2008 ja alkuvuodesta 2009, jolloin kiinnostuneilla on mahdollisuus esittää näkemyksiänsä strategian sisällöstä.

Itämeristrategian valmistelussa Ruotsi on ottanut itselleen johtavan aseman Suomen ollessa tuke-
massa työtä. Näiden kahden Pohjoismaan lisäksi myös Viro on ollut mukana valmisteluissa. Ruot-
sin, Suomen ja Viron keskinäinen kokous strategiasta järjestetään kesäkuussa 2008, jolloin maiden
välisiä näkemyksiä koordinoidaan.

Aiheiden fokuointi tärkeää

Ruotsin ehdottamat neljä keskeistä aihetta kesäkuussa julkaistavassa Itämeristrategian ensimmäi-
sessä versiossa ovat: 1) ympäristö 2) kasvun ja kilpailukyvyn edistäminen 3) taistelu järjestäyty-
nyttä rikollisuutta vastaan ja 4) saavutettavuus. Foorumin osallistujien mukaan erittäin tärkeää
tulevassa Itämeristrategian sisällössä on fokuksen ja painopisteiden löytäminen aiheiden joukosta.
Tulevassa strategiassa on pakko priorisoida tiettyjä aiheita toisten kustannuksella, jotta konkreetti-
siin ja näkyviin tuloksiin päästäisiin. Suomen aikaisempi ehdotus Itämeristrategiasta kaatuikin
juuri fokuksen puutteeseen sen ollessa liian tasapaksu viitaten liian moneen aiheeseen. Tässä vai-
heessa näyttääkin, että ympäristökysymykset ovat nousemassa keskeisiksi Itämeristrategiassa.

Venäjän roolin huomioiminen strategiatyössä

Itämeren yhdeksästä rantavaltiosta kahdeksan on EU:n jäsenvaltioita. Itämeren yhteistyön kannalta
keskeinen kysymys onkin, tehdäänkö yhteistyötä pelkästään EU:n sisäisesti vai koko alueen laajui-
sesti. Itämeristrategia on EU:n sisäinen poliittinen ohjelma ja sen on tarkoitus olla osa alueen
edunvalvontaa EU:n poliittisissa instituutioissa. Itämeristrategian kanssa rinnakkaisen Pohjoinen
ulottuvuuden tarkoitus taas on tarkoitus ratkaista partneriusongelma Venäjän kanssa. Foorumissa
toivottiin, että näiden kahden eri ohjelman välille ei muodostuisi kilpailutilannetta. Uhkakuvana
nähtiin Itämeristrategian jättävän Pohjoisen ulottuvuuden varjoonsa parempien rahoitusmahdolli-
suuksien vuoksi.

Foorumissa käsiteltiinkin laajasti Venäjän strategiatyöhön osallistumiseen liittyvää ongelmaa.
Suomen intresseihin kuuluu osallistujien mukaan Venäjän kytkeminen yhteistyöhön Pohjoisen
ulottuvuuden avulla, minkä vuoksi yhteistyön ulkoisesta aspektista tulisikin olla maininta Itämeri-
strategiassa. Osallistujien mielestä tärkeää olisi saada Venäjä mukaan heti strategian suunnittelu-
vaiheessa. Tähän liittyy kuitenkin ensimmäinen foorumissa esille noussut ongelma Venäjän osal-
listumisen suhteen: Venäjän osallistumisesta on erimielisyyksiä eri maiden välillä. Moni maa on-
kin kiinnostunut Itämeristrategiasta Pohjoisen ulottuvuuden sijasta juuri sen vuoksi, että se on

EU:n sisäinen ohjelma eikä ota Venäjää huomioon.

Osallistujien mielestä onkin epätodennäköistä, että Venäjä saisi erityisen aseman Itämeristrategiasa. Venäjää ei haluta EU:n sisäiseen suunnitteluun, mutta Itämeristrategian tehokkuuden varmistamiseksi sitä tarvitaan väistämättä sen täytäntöönpanoon. Toinen Venäjän rooliin liittyvä ongelma Itämeristrategian suhteen onkin, kuinka saada Venäjä mukaan strategian toteuttamiseen. Venäjä ei pidä Itämeren ajattelemisesta EU:n sisämerenä, eikä suvaitse EU:n sanelevan Itämeren yhteistyön toimia yksipuolisesti, minkä vuoksi Venäjän osallistumisen tarve strategian suunnittelussa korostuu entisestään. Suomen tuleekin osallistujien mukaan miettiä, lähteäkö ajamaan Venäjän saamista keskeisemmäksi osapuoleksi Itämeristrategiassa.

Toimijoiden moninaisuuden hallinta

Suurimman hyödyn strategiavalmistelusta osallistujat katsoivat syntyvän toimijoiden mobilisoinnista. Yhteistyötä muistutettiin tehtävän kuitenkin jo tällä hetkellä. Yhteistyön perustasojen katsottiin olevan EU-tason toimijat ja jotain erityistä tehtävää varten perustetut *task forcet*. Foorumissa huomautettiin tämän väliltä puuttuvan Itämeren tason aktiivisia toimijoita. Itämeren valtioiden neuvosto (CBSS) voisi tällainen olla, mutta tällä hetkellä se käsittelee asioita, joita voisi käsitellä pikemminkin EU-tasolla.

Itämeren alueella on suuri määrä erilaisia toimijoita. Osallistujien mukaan toiset ovat huomattavasti dynaamisempia kuin toiset, minkä vuoksi olemassa olevat toimijat tulisi arvioida sen suhteen, kuinka toimintakykyisiä ne ovat ja miten ne pystyvät vastaamaan tulevaisuuden yhteistyön haasteisiin. Esimerkiksi CBSS tarvitsee osallistujien mukaan uudistuksia. Tällä hetkellä Suomi, Ruotsi ja Viro ovat ainoita osallistumisesta kiinnostuneita maita instituutiossa Puolan, Saksan ja Tanskan ollessa passiivisia.

Valtiollisten toimijoiden lisäksi Itämeren yhteistyön toimijoiksi on ilmaantunut myös alueita, kaupunkeja, kansalaisjärjestöjä sekä liike-elämän toimijoita, joiden rooli on jo nyt noussut merkittäväksi. Foorumin osallistujien mukaan tärkeää olisikin selkeyttää toimijoiden roolit ja tasot ja löytää toimintajärjestelmä, jossa eri toimijat voivat tehdä tehokkaasti yhteistyötä. Uudet toimijat ovat osallistujien mielestä erittäin tärkeitä alueen yhteistyön kannalta, sillä valtioiden *task forcet* eivät riitä asioiden edistämiseksi tarvittavalla tehokkuudella. Yhteistyön aloitteellisuus ja toimeliaisuus onkin muiden kuin valtiollisten toimijoiden vastuulla.

Yhteisen identiteetin löytäminen alueella tärkeää

Itämeristrategia-foorumin osanottajat korostivat yhteisöllisyyden tunteen tarvetta alueen yhteistyön kannalta. Ilman jonkinlaista yhteistä identiteettiä on vaikea rakentaa poliittista tai taloudellista integraatiota. Mielenkiinnon kohteena keskusteluissa oli, miten identiteettiä luodaan ja onko Itämeridentiteettiä ylipäänsä olemassa.

Itämeren aluetta verrataan usein Välimeren alueeseen. Välimeren alueen yhtenäinen identiteetti rakentuu lähinnä antiikin perintöön ja pitkään yhteiseen historiaan Rooman valtakunnan alaisuudessa. Itämeren alueella historia ei osallistujien mukaan yhdistä alueen maita samalla tavalla alueella toimineesta Hansaliitosta huolimatta. Toinen ongelma alueen identiteetin muodostumisen kannalta on, että vain harva alueen maista on vahvasti sidoksissa Itämereen. Etenkin alueen suuret rantavaltiot kokevat Itämeren vain yhtenä suuntautumisvaihtoehtonaan eikä niiltä ainakaan toistaiseksi löydy halua laajempaan suuntautumiseen alueelle.

Osallistujien mukaan kaikkein voimakkaimmat Itämeren alueen instituutiot ovat pohjoismaisia.

Heidän mukaansa nyt on muodostumassa lisäksi identiteetti Pohjoismaiden ja Viron sekä mahdollisesti myöhemmin myös muiden Baltian maiden välille. Itämeren identiteetti onkin toistaiseksi vain pienten maiden identiteettiä. Foorumissa heräsikin kysymys, riittäisikö se jo Itämeridentiteetin pohjaksi.

Identiteetin rakentamiseksi alueen maiden välille ehdotettiin tiiviimpiä suhteita kulttuurissa ja urheilussa sekä yhteistyötä eri maiden alueiden välillä. Osallistujat toivoivat Itämeren alueelle myös tiiviimpiä ja parempia sisäisiä liikenneyhteyksiä, mikä lähentäisi alueen maita toisiinsa kanssakäymisen lisääntyessä. Yksi vaihtoehto on myös rakentaa identiteettiä Itämeren alueen yhteistyön tuottamien hyvien saavutuksien, kuten rauhan ja talouskasvun, avulla (vrt. EU).

Suomalaisten toimijoiden oltava aktiivisia Itämeristrategiaan vaikuttamisessa

Foorumiin osallistujat korostivat Itämeristrategiaan vaikuttamisen ajan olevan ennen strategian julkaisua kesäkuussa 2009. Osallistujien mielestä Suomen tulisikin saada Pohjoinen ulottuvuus keskeisemmäksi aiheeksi Itämeristrategiassa. Sen lisäksi Suomen tulisi korostaa Itämeren olosuhteiden erilaisuutta ja nostaa Suomenlahden merkitystä strategiavalmistelussa. Suomen toivottiin ottavan aktiivisen roolin Itämeristrategian laadinnassa ja välttävän liiallista Ruotsin myötäilyä.